

ELS CENT CINQUANTA ANYS DE LA «MISSA DE LES SANTES» DE MN. BLANCH

En la celebració de la propera festivitat de les nostres patrones Juliana i Semproniana, l'Administració de les Santes es proposa commemorar els cent cinquanta anys de la «Missa de Glòria» del compositor mataroní Mn. Manuel Blanch i Puig.

Coneixem l'estrena de la «Missa» per la biografia de Mn. Blanch, feta pel qui havia estat col·laborador seu i successor en el càrrec de mestre de capella de l'església de Santa Maria de Mataró, el Dr. Francesc de P. Mas i Oliver; el Dr. Mas deixà aquest càrrec l'any 1911, quan prengué possessió de la canongia magistral de la seu barcelonina. L'any 1915 fou preconitzat bisbe de Girona.

Les paraules del Dr. Mas són aquestes: «Tenia Mn. Blanch compostos alguns versets del Glòria i al tenir-ne coneixement el seu mestre Jaume Isern, desitjós de sentir aquella producció, va comprometre el novell autor demanant-li que acabés l'obra per tenir-la preparada per la seva execució en la propera festa de les Santes. Mn. Blanch tenia només 21 anys».

Aquesta composició tan celebrada era de l'estil que s'emprava aquell temps, influït per

la música operística italiana. Quan el papa Pius X –l'iniciador de la reforma litúrgica que culminà el Concili Vaticà II– publicà el *motu proprio* «Tra le Sollicitudine» que retornà la música litúrgica a l'austeritat que s'havia perdut, la «Missa de Glòria» de Mn. Blanch quedà exclosa del culte.

L'any 1907, després d'alguns anys de no poder-se interpretar la missa de Mn. Blanch, el sacerdot mataroní P. Josep Recoder i Anexy, acompanyat del cardenal Casañas, bisbe de Barcelona, rebuts en audiència pel mateix papa Pius X, li sol·licitaren el privilegi de poder seguir cantant a Santa Maria, el dia de les Santes, la Missa de Mn. Blanch, petició que el Sant Pare acceptà. El cardenal Casañas actuà de notari d'aquesta concessió, segons la facultat que li conferia el Dret Canònic vigent.

L'excepcionalitat del privilegi contribuï al fet que la «Missa de Glòria» de Mn. Blanch fos anomenada també «Missa de les Santes», i des d'aleshores, exceptuant l'any 1909 per causa de la Setmana Tràgica i els anys 1936, 1937 i 1938 per la Guerra Civil, s'ha cantat en la festivitat de les Santes i ha esdevingut l'acte més característic de la nostra Festa Major.

COMMEMORACIÓ DELS CENT CINQUANTA ANYS DE LA INAUGURACIÓ DEL CARRIL DE MATARÓ

Aquesta edició dels *FULLS* incorpora la publicació de la primera part del catàleg de medallística referida al carril de Mataró, redactat per Josep Rovira i Puig, col·laborador del Museu Arxiu de Santa Maria, en base a la seva col·lecció. És previst que la segona i darrera part sigui publicada en el proper número dels *FULLS*, data octubre de 1998.

A més de tot això, el Museu Arxiu de Santa Maria, durant el mes d'octubre vinent, coincidint amb els actes dels cent cinquanta anys, inaugurarà l'exposició de la col·lecció de medalles i monedes de Josep Rovira i Puig.

El catàleg i l'exposició seran la principal col·laboració del Museu Arxiu de Santa Maria durant la commemoració del l'efemèride.

DECLARACIÓ DE BÉ CULTURAL D'INTERÈS NACIONAL, EN LA CATEGORIA DE MONUMENT HISTÒRIC, DE LA BASÍLICA DE SANTA MARIA

Transcripció de la resolució de 14 de gener de 1998, per la qual es dóna publicitat a l'Acord del Govern de la Generalitat de 23 de desembre de 1997, publicada al Diari Oficial de la Generalitat, núm. 2582, el 19 de febrer de 1998.

«DEPARTAMENT DE CULTURA

RESOLUCIÓ de 14 de gener de 1998, per la qual es dóna publicitat a l'Acord del Govern de la Generalitat de 23 de desembre de 1997, de declaració de bé cultural d'interès nacional, en la categoria de monument històric, de la Basílica de Santa Maria, a Mataró.

Text de la disposició:

Atès que en data 23 de desembre de 1997 el Govern de la Generalitat de Catalunya va declarar bé cultural d'interès nacional, en la categoria de monument històric, la Basílica de Santa Maria, a Mataró:

D'acord amb el que estableix l'article 12 de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català.

Resolc:

Que es publiqui íntegrament al DOGC l'Acord del Govern de 23 de desembre de 1997, de declaració de bé cultural d'interès nacional, en la categoria de monument històric, de la Basílica de Santa Maria, a Mataró.

Barcelona, 14 de gener de 1998

Joan M. Pujals i Vallvé
Conseller de Cultura

ACORD

de 23 de desembre de 1997, del Govern de la Generalitat, de declaració de bé cultural d'interès nacional, en la categoria de monument històric, a favor de la Basílica de Santa Maria, a Mataró (Maresme).

Vist que el Departament de Cultura, per Resolució de 12 d'abril de 1983 (DOGC núm. 330, de 20.5.1983), va incoar expedient per a la declaració de monument historicoartístic a favor de la Basílica de Santa Maria, a Mataró;

Vist que el Departament de Cultura, per Resolució de 2 de setembre de 1997 (DOGC núm. 2478, de 18.9.1997), va incoar expedient per a la delimitació de l'entorn de protecció de la Basílica de Santa Maria, a Mataró, i es van acumular ambdós expedients;

Atès que s'han complert tots els tràmits preceptius en la instrucció d'aquest expedient, d'acord amb el que estableixen els articles 8 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català;

Vistos els informes favorables del Consell Assessor del Patrimoni Cultural Català i de l'Institut d'Estudis Catalans;

Vistes les al·legacions presentades per l'Ajuntament de Mataró, i atès que no desvirtuen el contingut d'aquesta declaració;

A proposta del conseller de Cultura, el Govern acorda:

-1 Declarar bé cultural d'interès nacional, en la categoria de monument històric, la Basílica de Santa Maria, a Mataró, segons la descripció i ubicació que consten a l'annex 1.

-2 Delimitar l'entorn de protecció a la Basílica de Santa Maria, la justificació de la qual figura a l'annex 2, representat en el plànol que es publica juntament amb aquest Acord.

Annex 1

Descripció i ubicació

L'església de Santa Maria de Mataró –l'església principal i parròquia tradicional de la ciutat–, ubicada a la plaça de Santa Maria, fou elevada a la categoria de basílica menor l'any 1928, i és l'edifici més emblemàtic, tant pel seu volum com per la riquesa artística, de Mataró.

L'obra de Santa Maria és el resultat de successives edificacions, forma, però, un tot compacte de manera que no resulta difícil descriure el monument constituït per tota l'edificació principal, les capelles i edificacions auxiliars annexes.

La basílica és un edifici d'una sola nau de set trams, amb nàrtex sota cor, capçada per un absis poligonal i amb capelles laterals entre contraforts. El monument es completa amb el campanar, el baptisteri, la capella de la Puríssima, la capella del Roser, la Sagristia, la capella de Sant Josep, la capella dels Dolors, la capella de Sant Joan i la capella del Sagrament, les dependències dels diferents museus-arxius de cada capella i les construccions annexes.

L'exterior és presidit per una façana d'estil historicista construïda el 1861 i dividida en dos cossos. El cos inferior consta de cinc panys separats per pilastres de tipus corinti que sostenen un fris resseguit de fornícules amb imatges, amb el ritme 1, 3, 5, 3, 1. Al pany central, més ample, hi ha la portada, amb timpà semicircular. Als laterals més pròxims, s'obren sengles finestres geminades i a cadascun dels extrems hi ha una porta i una finestra d'arc de mig punt.

El cos superior repeteix la seqüència estructural i ornamental de l'inferior (pilastres i fornícules). Al pany central, s'obre una rosassa amb decoració de motius vegetals i als laterals sengles finestres geminades.

La torre del campanar, amb balconada d'arc de mig punt i coronament de balustrada, amb florons, s'aixeca a la dreta de la façana sobre el basament gòtic.

A l'interior, a la dreta de l'altar major, està situada la capella dels Dolors, d'un clar estil barroc d'influència italiana o italianitzant, construïda entre 1720 i 1730, amb una decoració exuberant que, a més del retaule, inclou quadres, medallons i frescos fets pel pintor Antoni Viladomat. Sobre la sagristia d'aquesta capella hi ha la sala de juntes de la Congregació dels Dolors, amb un conjunt pictòric que ressegueix la forma octogonal de la sala i que es caracteritza per una gran varietat cromàtica amb predomini del color vermell, i per la riquesa del tractament dels perfils daurats que separen les pintures.

Annex 2

Justificació de l'entorn de protecció

La delimitació de l'entorn de protecció de la Basílica de Santa Maria de Mataró té com a finalitat controlar la relació entre aquest monument i els edificis i espais urbans confrontants, a més de mantenir els invariants arquitectònics, tipològics i urbanístics que caracteritzen aquesta zona del nucli antic de Mataró on es troben, i per tal de poder controlar els paràmetres de la visualització i les condicions de percepció d'aquesta església.

Per aquests motius, l'àmbit de l'entorn de protecció està conformat per les finques contigües i les que tenen la façana de cara a la Basílica de Santa Maria o als espais urbans de les places del Dr. Samsó i del Fossar Xic, ja siguin confrontants o afrontants. També s'han inclòs les finques que conformen l'àmbit de visualització en perspectiva des dels espais públics de places i carrers com és el cas de les finques del carrer Nou i del carrer de Santa Maria; i des dels espais privats del pati d'illa on es troba situada la Basílica, com és el cas de les finques que tenen façana a l'Hort del Rector i a l'Hort del Campaner, és a dir, que tenen façana de cara a les façanes nord-oest i nord-est de la Basílica de Santa Maria. Igualment, s'han inclòs en la delimitació de l'entorn els espais públics que conformen el seu ambient urbà –com és el cas de la plaça del Dr. Samsó i la plaça del Fossar Xic– des dels quals es fa possible la contemplació i visualització de la Basílica.

Els límits d'aquest entorn de protecció responen a les alineacions o línies d'edificació existents, a les propietats urbanes actuals i als vials o carrers existents.»

LES EXCAVACIONS REALITZADES PER L'ÀREA D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA DEL MUSEU DE MATARÓ A SANTA MARIA DE MATARÓ

L'excavació arqueològica a la capella de Sant Josep de la basílica de Santa Maria de Mataró és la primera intervenció metòdica que s'ha realitzat a l'interior de l'església. Les restes trobades d'època romana han estat escasses: un tram d'un mur de difícil interpretació i dos nivells de farciment, un d'època Baix Im-

perial (s. v dC) i l'altre datable al s. II dC. La intervenció ha proporcionat informació sobre la topografia (profunditats, orientació, etc.) i estat de conservació de les restes, dades força útils per a futures actuacions arqueològiques en altres indrets de l'església.

La intervenció arqueològica ha permès, també, localitzar testimonis materials relacionats amb l'antic temple gòtic, l'edificació immediatament anterior a l'actual església.

Destaca la troballa de dos fragments escultòrics en pedra que foren localitzats en el fonament de la capella que s'està excavant i que foren reutilitzats com a material d'obra en la seva construcció. Es tracta de la part frontal d'una testa esculpida de nen (possible representació d'un àngel) amb restes de policromia i un fragment d'una cama, probablement de la mateixa figura i que formarien part de la decoració escultòrica d'algun capitell o motllura del temple gòtic de Santa Maria.

Però, a més a més, al llarg de l'excavació s'han localitzat els basaments d'unes parets de dimensions considerables (entre 120 i 130 cm de gruix) disposades en angle agut que esdevenen la descoberta més interessant. Per la documentació que existeix, aquests paraments poden relacionar-se amb força seguretat amb la part inferior (els fonaments, possiblement) de l'extrem nord-est de la fortificació del temple gòtic de Santa Maria (la part que envoltava l'absis), una construcció coneguda pels historiadors però sense cap vestigi conservat; d'aquí l'interès de la descoberta.

La fortificació del temple de Santa Maria fou una important empresa que endegà la vila de Mataró a mitjan segle XVI. En aquell moment, Mataró no disposava encara del recinte de muralles, tot i l'interès manifest de la Corona (Carles I i els seus virreis) de fortificar la costa pel perill constant que representaven els atacs de les naus de pirates barbarescos i per preservar les poblacions de possibles contagis de pesta i contra tota mena d'invasors i malfactors. Com es pot llegir a la documentació de l'època, calia «murar se y tancar se per guardar se de moros, pesta, lladres y bandolers».

La fortificació del temple fou, doncs, la solució provisional que s'adoptà mentre no es construïssin les muralles a la vila; l'església era un reducte de seguretat i, com en tants altres llocs, aquest edifici, el més important i sòlid de la població, juga el paper de punt fort.

L'obra començà l'any 1546 a partir del projecte que encara es conserva en plànol (al fons notarial mataroní de l'Arxiu de la Corona d'Aragó) que va elaborar l'enginyer reial Benedicto de Ràvena, un expert en la construcció de defenses militars enviat pel virrei, marquès de Aguilar. La fortificació del temple consistí en la construcció d'un mur perimetral a l'edifici eclesiàstic amb quatre baluards als angles del temple.

Sabem que l'any 1549 la part de llevant de la fortificació (on l'excavació n'ha localitzat un extrem) era acabada i que l'any 1550 el municipi comprà dues peces d'artilleria, de bronze, per col·locar-les-hi.

L'any 1561 el Consell de la vila contractà el baluard o «cavallet» que completava aquesta obra de fortificació per la part de ponent. De l'encàrrec, sabem que les parets d'aquesta estructura foren aixecades fins al nivell de la teulada del temple i que disposaven de diverses troneres (obertures per a artilleria) i ballesteres (petites obertures per arma de foc). La construcció devia quedar enllestida el mateix any 1561 o, a tot estirar, l'any següent. Vuit anys després, el també enginyer reial Jorge de Setara col·locaria les fites del recinte de la muralla i l'any següent se n'iniciaria la construcció.

L'esmentat plànol de Benedicto de Ràvena, el va donar a conèixer el Sr. Josep M. Colomer en el seu llibre *Mataró al mil cinc-cents*, guardonat amb el Premi Iluro de l'any 1967 (làmina V i pàgines 103-106). El mateix historiador Sr. Colomer va transcriure la documentació que cita, procedent del llibre del Consell de la vila de Mataró, i la seva còpia es pot consultar a la secció Mataró de la Biblioteca Popular de la Caixa d'Estalvis Laietana.

La descoberta obre noves vies d'investigació sobre les característiques i l'emplaçament real del temple gòtic de Santa Maria, i la localització d'un angle del baluard de llevant de la fortificació, juntament amb el campanar, permetrà millorar la planimetria històrica de l'església.

EXPOSICIÓ ELS LLIBRES D'UNA PARRÒQUIA

(segles XVI a XIX)

MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA
Centre d'Estudis Locals de Mataró

EXPOSICIÓ «ELS LLIBRES D'UNA PARRÒQUIA (s. XVI-XX)»

L'exposició pretén fer un repàs, per via del testimoni dels llibres conservats, a les funcions d'una parròquia, concretant l'estudi a la de Santa Maria de Mataró. Dins de la missió d'una parròquia com a organització territorial de l'Església i per tant com a organitzadora sobre el terreny de l'evangelització i l'administració de sagraments als seus fidels, el llibre esdevé un instrument imprescindible, tant per la celebració de la litúrgia com per l'enregistrament dels sagraments.

L'exposició permet observar, també, l'evolució d'aquests llibres en els temps com a suport documental.

Gairebé sempre, en aquesta tipologia de llibres, l'interès sobrepasa l'àmbit religiós per esdevenir una eina molt important en l'estudi històric, demogràfic, folklòric,... d'una comunitat.

La inauguració és prevista per al dissabte dia 18 d'aquest mes d'abril, i restarà oberta fins al 31 de juliol.

LA FESTA DE LA SANTA CREU DE MAIG

L'apartat *Documentació fotogràfica* d'aquests *FULLS* inclou la reproducció de diverses fotografies relacionades amb la tradició mataronina de la Santa Creu de maig.

Des de temps antics, fins als darrers anys cinquanta d'aquest segle, el dia 3 de maig, festa de la Santa Creu, grups de nois sortien al carrer amb petites creus, ordinàriament guarnides amb flors, o amb tabernacles que incorporaven creus o motius relacionats amb la invenció de la Santa Creu, també ornats amb flors, per a fer una capta de diners. «No hi ha res per Santa Creu? Qui no paga no va al cel» era la petició característica de la festa.

El Círcol Catòlic, durant molts anys va organitzar un concurs de creus i tabernacles, que eren exposats durant la tarda del dia de la festa. Les imatges que presentem corresponen a un dels tabernacles que es muntaven a inicis de l'actual segle, fotografiats gairebé tots al balcó del Círcol Catòlic, i a l'exposició del propi centre durant els anys vint.

Les imatges tenen doble interès. Documenten la tradició i, a la vegada, són descriptives dels nois mataronins de l'època.